

Zločinac bez kajanja

PIŠE: BOJANA OPRIJANILIĆ

“Pravda je spora, ali dostižna”, glasi čuvena krilatica u koju pouzdano veruje pravdoljubivi deo sveta. Sledstveno tome, međunarodnim i domaćim zakonodavstvom regulisano je da ratni zločini ne zastarevaju, odnosno da ne postoji rok za krivično gonjenje i kažnjavanje počinitelaca ovih nedela. No, uvek i iznova ostaje pitanje: koliko je pravda pravedna ako njena ruka stigne do krivaca tek nakon što oni provedu na slobodi veći deo života, a na optuženičkoj klupi se nađu obično kao već oronuli starci, nakon dugog vremena u kom su njihove žrtve već odavno prtvorene u prah i pepeo?

Pre nešto više od godinu dana, 26. maja 2011, u vojvođanskom selu Lazarevo uhapšen je poslednji haški optuženik, bivši komandant Vojske Republike Srpske Ratko Mladić, nakon punih 16 godina skrivanja. Uprkos optužnici Haškog tribunala, koja je protiv njega podignuta 1995. godine, Mladić je narednih šest godina, sve do izručenja Slobodana Miloševića Hagu, bezbrižno živio u porodičnom

stanu u beogradskom naselju Banovo brdo pod zaštitom obezbeđenja Vojske Jugoslavije. U tom razdoblju viđan je na utakmicama, raznim proslavama u Domu JNA, u gradskim kafanama. Posle petooktobarskih promena, Mladić je napustio porodični stan i narednih godinu dana skrivao se u vojnim objekatima širom Srbije, uključujući i kasarnu na Topčideru. Prema kasnijoj rekapitulaciji, uglavnom na osnovu spisa iz procesa njegovim jatacima, nakon donošenja Zakona o saradnji sa Haškim tribunalom u aprilu 2002. godine i raspisane poternice u maju, ovaj begunac nalazio je skrovišta u stanovima koje su iznajmlyivali njegovi pokrovitelji. Kad je prošle godine konačno uhapšen, prema izjavi ministra policije Ivice Dačića, utvrđeno je da je Mladić u selu Lazarevo kod Zrenjanina, uz podršku tamošnjih rođaka, boravio ne samo nekoliko dana, već godinama. Iako

ratne zločine Republike Srbije izdalo je nalog za hapšenje petorice Albanaca zbog ratnih zločina u Bujanovcu, na osnovu informacija koje je dobilo od Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije”.

Tužilaštvo je izdalo nalog, policija postupila po njemu, deluje logično. Ali, ostavlja pitanja od koga je podatke o ratnom zločinu i “zločincima” Tužilaštvo dobilo i kako to da u zoru predizborne tišine izda nalog za hapšenje ljudi koji su bili dostupni svakoga dana u svojim mestima stanovanja i u Bujanovcu. Pojednostavljeno, odgovor je – po nalogu Dačića i Tadića. Operacija je tekla tako što je policija iskopala amnestirane građane, ili, kao što Politika presuđuje u naslovu, “amnestirane teroriste” (naslovna strana, 2. jun), spise uručila Tužilaštvu koje ih je vratilo uobličine u svojevrstu dnevno-političku poternicu, neoborivi dokument terora nad “teroristima” poželjne nacionalnosti i mesta stanovanja. Ovako ili slično odvijala se eklatantna, zastrašujuća zloupotreba policije i pravosuđa, samovlašće koje se ne može tretirati kao izolovani incident, već jedino kao pravilo funkcionisanja delegitimisanih institucija.

Oslobađanjem ove petorice Albanaca teror nije okončan; u javnost je, preko dva državna dnevnika

dospela jednako strašna ideja koja u njihovoj interpretaciji – ovde tek valja verovati pozivanju na bilo koji izvor – glasi “istraga je toku”. Štaviše, u Politikonom napisu čitamo kako “u Tužilaštvu kažu da bi se mogli krivično goniti samo oni pripadnici OVPBM koji su tokom akcija neku osobu lišili života, sa umišljajem, jer bi tada postojali elementi krivičnog dela – najteži oblik terorizma za koje Zakonom o amnestiji iz 2002. godine nije data amnestija”. Insinucija sračunata da se stvori utisak o tome kako su uhapšeni ubice, tim pre što iz istog teksta saznajemo da “upućeni u ovaj slučaj kažu da petorica osumnjičenih nisu sada puštena iz pritvora zbog ranije amnestije, nego zbog toga što su prestali razlozi za pritvor”, te da su istražne radnje i dalje u toku.

Tako se upućuje stravična poruka da, zapravo, nema slobodnih Albanaca, već samo – neotpečaćenih i nefabrikovanih optužnica. Da manjinska sloboda zavisi od volje i maštovitosti vlastodržačkog zločinačkog udruženja da instrumentalizuje policijsko – pravosudni represivni aparat. Ima li slobodnih pripadnika većinskog naroda bez slobode za ostale, zvuči kao opšte mesto, večito polazno pitanje u sukobu sa totalitarizmom. U Srbiji se ne postavlja.

je, navodno, raskrinkana mreža Mladićevih neposrednih pomagača, za srpsku javnost i dalje je ostala nepoznanica ko ga je iz političke pozadine podržavao i štito u bekstvu. Po zvaničnoj verziji, u koju teško mogu poverovati i najveći naivci, Mladića ranije nije bilo moguće pronaći. Zdravorazumsko pitanje glasé: kako je, pod žestokim pritiskom međunarodne zajednice, najtraženiji haški begunac, ipak, otkriven u odgovarajućem političkom trenutku?

U kratkom roku, pet dana nakon hapšenja Mladić je izručen Haškom tribunalu pred kojim je optužen za genocid, zločine protiv čovečnosti i kršenja zakona i običaja rata. U 11 tačaka optužnice stavljaju mu se na teret progoni, istrebljenje, ubistva, deportacije, prisilno premeštanje, terorisanje i nezakoniti napadi na civile i uzimanje talaca. Optužnicom protiv Mladića obuhvaćen je i progon Muslimana i Hrvata iz 20 opština širom BiH, terorisanje stanovništva Sarajeva kampanjom artiljerijskih i snajperskih napada, genocid nad više od 7000 Muslimana u Srebrenici u julu 1995, i u još sedam opština u BiH i uzimanje za taoce "plavih šlemova" UN.

U dva prva pojavljivanja pred Sudskim većem i predsedavajućim sudijom iz Holandije Alfonsom Orijem, početkom juna i jula 2011, Mladić je odbio da se izjasni o krivici po tačkama optužnice, a sve optužbe protiv sebe nazvao monstruoznim. U skladu sa pravilima, sudija je u spis uneo da je optuženi izjavio da nije kriv. Na samom početku procesa, odbrana Ratka Mladića zatražila je, inače, izuzeće sudije Orija "zbog utiska da je pristrasan", kao i odlaganje početka suđenja po tom osnovu. Nakon što je 15. maja ove godine predsednik suda Teodor Meron odbio zahtev Mladićevih advokata, oni su najavili da neće izlagati uvodnu reči sve dok tužioc ne završe izvođenje dokaza, te obavestili da se general Mladić neće obraćati sudu.

Reč tužilaštva

Bivšem komandantu Vojske RS, Ratku Mladiću, suđenje je počelo 16. maja ove godine. U uvodnoj reči tužilac Dermont Grum naveo je da se u svim zločinima počinjenim nad nesrpskim stanovništvom u Bosni i Hercegovini, od Markala do Srebrenice, vidi Mladićeva ruka. Tužilac je predočio da su zločini snaga bosanskih Srba bili deo plana da se teritorija koju su smatrali svojom, etnički očisti i poveže sa drugim srpskim teritorijama u Bosni te da im se osigura veza sa Srbijom.

Grum je istakao da se navršilo 20 godina otkako su lideri bosanskih Srba započeli koordiniran i pažljivo isplaniran napad na nesrpsko stanovništvo u BiH i da su civili bili meta samo zato što su druge etničke pripadnosti. Na nekim lokacijama taj napad je dostigao nivo genocida, podsetio je tužilac. On je, između ostalog, rekao da je Mladić držao Sarajevo "na dlanu" od 1992, do 1995, podvrgavajući stanovništvo kampanji terora - neselektivnim granatiranjem, snajperima i opštom blokadom tako da nisu imali hrani, vodu, struju.

Prema planu, na predstojećem suđenju Ratku Mladiću predviđeno je 413 svedočenja, a tužioc će dokaze predočiti hronološki, od progona nesrba u BiH i opsade Sarajeva, do genocida u Srebrenici.

Grum je najavio i da će svedočiti žrtve koji su preživele masakr i pročitao deo njihovih iskaza o masovnim i planiranim likvidacijama. Tako je jedan od svedoka u ranijem saslušanju opisao kako se, dok su Mladićeve snage besomučno ubijale civile, *bacio na tlo i pretvarao da je mrtav. Dok je ležao, čuo je zvuk buldožera. On će na suđenju ispričati kako je čuo vojnika koji kaže drugom da "sve ide po planu"*, najavio je tužilac Grum.

Iskazi većine svedoka, koji su već saslušani u drugim procesima u Haškom sudu, biće uvedeni u dokaze u pisanom obliku, sa pravom Mladićevih advokata da ih zatim unakrsno ispituju.

Tužioc su uvodnu reč završili 17. maja, a tužilac Piter Mekloski istakao je da je Mladić bio "opsednut uništavanjem Muslimana". Mekloski je zatim citirao poruku komandanta Vojske RS

BESTIJALNOST I OKRUTNOST

Bestijalnost i bezosećanost Ratko Mladić nije krio ni sa optuženičke klupe upućujući ironične osmese i neprikladno gestikulirajući u pravcu predstavnika udruženja žrtava iz Bosne

"Kada je ušao i ustao na početku suđenja, pokazao je knjigu kralja Petra; na njoj je pisalo 'Knjiga Kralja Petra', što znači da je hteo da pošalje poruku da je on kralj. Aplaudirao je i posle toga je pokazao prstom preko vrata, da će nas klati, ali ja sam mu pokazala - na kraju krajeva ti si u lisicama i 'sviraš klavir'", opisala je Munira Subašić iz Udruženja majki žrtava Srebrenice a preneli su beogradski mediji. Sudija Ori upozorio je da se "neprikladna komunikacija" odmah prekine

srebreničkim Muslimanima na dan pada Srebrenice: "Možete opstati ili nestati", rekao je Mladić i iste večeri, naredio da se izdvoji i ubije oko 1000 muškaraca iz Srebrenice. Takva naređenja sprovedena su i narednih dana. Od 14. do 16. jula 1995, na više lokacija kod Zvornika, VRS je, naveo je tužilac, sistematski streljala oko 6000 muslimanskih zarobljenika, a potom ih pokopala u masovne grobnice.

Nakon detaljnog opisivanja zločina koji su počinjeni na osnovu Mladićevih zapovesti, tužilac Grum je na kraju pozvao sudije da narodima BiH pruže istinu o svemu što im je Ratko Mladić uradio.

Sudija Ori odložio je nastavak suđenja na kom će započeti dokazni postupak na neodređeno vreme zato što je, kako je obrazložio, tužilaštvo zakasnilo sa obelodanjivanjem dokaza advokatima. Mladićeva odbrana tražila je da dokazni postupak zbog toga bude odložen za šest meseci. Sudeće veće naknadno će zakazati kad se proces nastavlja ispitivanjem prvih svedoka.

Jataci (ni)su raskrinkani

U novom godišnjem izveštaju o stanju ljudskih prava u svetu organizacija Amnesty internešenal ocenila je da je hapšenje Ratka Mladića i Gorana Hadžića „poruka nade u svetlu dugih godina čekanja, ali i poruka upozorenja svima onima koji su mislili da bi uticajni prijatelji, moćne komšije ili interesi mogli da ih zaštite od domašaja pravde“. Amnesty, istovremeno ukazuje da je bez obzira na privođenje pravdi poslednja dva haška optuženika „napredak u borbi

sa nekažnjivošću zločina počinjenih tokom ratova devedesetih bio spor“.

Oči sveta još su uprte u postupanje srpskog pravosuđa u vezi sa ratnim zločinima. Tako, u svom redovnom izveštaju haški tužilac Serž Bramerc navodi da očekuje intenziviranje istrage o mreži pomagača haškim optuženicima, Mladićevih i Hadžićevih jataka. On smatra da ni nakon godine dana od hapšenja Ratka Mladića nije obelodanjeno dovoljno informacija ko je, i kako godinama pomagao i štitio ovog haškog begunca.

“Veoma je važno da saznamo da li su ljudi koji su pomagali beguncima dolazili iz javnih službi, ili su to bili članovi njihovih porodica. To je važno i zato što želimo da budemo sigurni da li su naši sagovornici iz Srbije u prethodnim godinama bili iskreni kada su nam govorili da imaju ili nemaju određena saznanja o tome gde se nalaze haški begunci“, ocenjuje Bramerc. Podsetimo, na optuženičkoj klupi pred beogradskim sudom sedi desetak Mladićevih pomagača a suđenje je počelo ispočetka nakon ukidanja prvostepene presude kojom su bili oslobođeni optužbi za skrivanje bivšeg komadanta Vojske Republike Srbije, od 2002. do 2006. godine. Inače, među optuženima nema nikog iz vrha vojnih i političkih vlasti. Ne mora se mnogo nagađati zbog čega se ne otvaraju novi postupci protiv jataka. Jer, kako je advokat Dragoljub Todorović svojevremeno izjavio za Radio Slobodna Europa, “njihovi jataci (haških beginaca) su država, Vojska. Onaj Mladićev rođak koji je optužen samo je formalno njegov jatak. Glavni jatak je državni vrh i to je razlog zašto oni neće biti otkriveni.“